١٠ نجی نومر. ١٣٢٤ سنه. ٢٨ محرم. شنبه. ١٩٠٦ سنه. ١١ مارت. ١ نجی بیت.

بهاسی:
آلوچیغه طابشرلمق شرطی ایلە بر یل اوچون ٣ صوم، یارتی یل اوچون ١ صوم ٥٠ تیینلر. برەملەب صاتوچیلق هر نسخەسی ٥ تیینلر.

ЕЖЕНЕДѢЛЬНАЯ ГАЗЕТА
„Юлдузъ“
Цѣна 3 руб. на годъ.
Адресъ: Казань, редакція „ЮЛДУЗЪ“

یولدز

اعلانلر

اوچون هر یول چاماسندن برمرتبه باصدرمق اوچون ٨ تیین ویل بوینچه باصدرمق اوچون ٣ صوم آلنور. اداره خانەمز شهر قزانك بورنایف مسجدی قارشنك ایرتە برلەدە، کیچ برلەدە، هر کون ساعت ٨ دن ١٠ غە قدر آچق بولاچقدر.

هر نسخەسی (٥) تیین ❀ هر آتنادە بر وگاها ایکی مرتبه چغاچق ادبی، فنی، معاشی وسیاسی جریدۂ ترکیەدر. ❀ اون نسخەسی (٤٠) تیینلر

ادارەدن.

کیلەچك ١١ نچی نومردن باشلاب جریدەمزنی آتنادە بر مرتبه مجموعه شکلندە نشر قیلمق فکرندەمز. هم بوندن صوکره یولدزغه واق خبرلرنی کوب درج قیلمیچە ممکن بولغان قدر علمی وفنی مقالەلر وفنی حکایەلرنی کوبرەك درج قیلمغه اجتهاد قیلناچقدر. بعض فنلرنك تألیف یا ترجمه طریقی ایلە مختصرچه تماما درج قیلنمقلغی دە مفروضدر. معلومدرکه حاضردە خبر گازیتلری کوبەیدی. آتنالق جریدەدە نی خبرلر یازلسەدە، کوبسی ایسکی خبر بولمق احتمالدر.

خبر کوب یازمق آتنادە اوچ دورت مرتبه چغا طورغان گازیتلرگە مناسبدر. آتنادە ایکی اوچ مرتبه چقمق اوچون حاضرگە یولدزنك بر نیچە شرطی بیتشمیدر.

روسیەدە موطن اولاد ترك اوچون فنی جریدە ومجموعەلرگە احتیاج، خبری گازیتلرگە احتیاجدن آرتغراق بولسە کیرەك.

یولدزنی مجموعه شکلندە چغارمق اولدەدە فرض قیلنمش ایدی. لکن اوقوچیلر اوچون آچوب کیسوب اوقووی چیتن بولماسون اوچون بو کونگە قدر اوشبو روشدە نشر قیلندی. حالبوکه الوغ شکل، اوقومق اوچون اوکفای بولسەدە، جیوب صاقلامق وجلدلەمك اوچون مجموعه شکلی مناسبرەك ایمش. اصول تعلیم واصول تربیه فنلری کیلەچك نومردن باشلاب همان درج قیلناچقلردر. یولدزدە بو کونگە قدر کورنگان کیمچیلکلر اداره، دفتر ویوللامق اصوللرینی ترتیبکە صالمق خصوصندە شەلرنك کوبلگندن بولدی. ایمدی حاضردە اداره اشلری بر درجه اصلاح قیلندی. بوندن صوکره یولدزنك مندرجاتینه دقت ایدلەچکدر.

فرانسیەدە ادارۂ دولت.

فرانسیه یاوروپانك مغرب طرفندە آق دیگز ایلە لامانش دیگزی آراسندە هم گیرمانیه ایلە ایسپانیه آراسندە الوغ بر مملکتدر. خلقی (٤٠) میلیون چاماسندەدر. پایتخت اولان پاریژ شهرندەدە (٣) میلیون قدر اهالی طورادر. رسمی دینلری نصارانك کاتولیك مذهبی ایدی. لکن حاضر اوتکان یلدە دینلری حکومت اشلرندن تمام آیرلدی. دیندار کشیلر فقط بر جمعیت واوبشتوؤا کبی گنە بولوب قالدیلر.

فرانسیه صوغش وقتندە (٤) میلیون قدر عسکر چغارورغە قادردر. (٤٠٠٠) طوبلی (٥٠٠) قدر الوغ صوغش کویمەلری باردر.

فرانسیەنك یاوروپادن باشقه قطعەلردە مستملکەلریدە کوبدر. مثلا آفریکادە جزائر، تونس، اسلمی ایکی اسلام دولتی حاضردە فرانسیه قول آستندەدر. ینە آفریکادە سینیگال، داگومیە، کونگو یورتلری هم مادا گاسکار جزیرەسیدە فرانسیه مستملکەلرندندر. آزییەدە آننام، کوخینخین، تونکین مستملکەلری دە فرانسیەغە منسوبدرلر. فرانسیەنك مملکه ومستملکەلرینك مجموعندە (٨٧) میلیون قدر خلق معیشت قیلمقدەدر.

فرانسیه خلقینك پادشاهلری یوقدر. خلق آراسندن (٧) یلغه صایلانوب قویلغان بر کشی پادشاهلر قاری طورغان اشلرنی قاراب طورادر. بو کشی (پریزینت ورئیس جمهور) دییوب آتالور.

فرانسیەدە دولت خلقی (جمهوریۂ اتفاقیه) یاکه (ادارۂ مشروطه) دییوب آتالا طورغان اداره ایلە اداره قیلنادر. بوتون مملکتنك حکم ونظام اشلری خلق طرفندن صایلانغان وکیللردن جییلغان پارلامینت مجلسلری قولندەدر.

پارلامینت ایکی مجلسنك مجموعندن عبارتدر. برسی دیپوتاتلر مجلسیدر (توبەنگی پالاتا) دییوب آتالور. ایکنچیسی سیناتورلر مجلسیدر. (سینات) دییوب آتالور.

پارلامینت مجلسلرینه وکیللر بوتون مملکت خلقندن یاشرن روشدە فقط برگنه قات صایلاو ایلە صایلانادر. (٢١) یاشی طولمش هر بر ایر کشی صایلاو اشلرینه قاتنشا آلادر. اما دیپوتاتلقغه صایلانمق اوچون (٢٥) یاشکە بیتکان بولمق شرطدر.

دیپوتاتلر مجلسینه جمعا (٥٧٦) وکیل ٤ یلغه صایلانادر. بو کشیلرنك هر برسی یللینه اوچمك بیش یوز صوم قدر معاشلق حقدە آلورلر. سیناتقه جمعا (٣٠٠) سیناتور صایلانادر. لکن بونلرنی صایلاوغه هر بر کشی قاتنشا آلمیدر. بونلرنی هر ولایتنك زیمسکی گلاسنیلری، هر شهرنك شهر گلاسنیلری واوکروك مشاورلری طرفندن صایلانوب تعیین قیلنغان وکیللر ایلە توبەنگی مجلس دیپوتاتلری برگە قاتنشوب صایلیلر. بو سیناتورلر هر برسی (٩) یلغه صایلانادر. لکن اوچ یل اوتکان صاین بر یوزی یاگفادن صایلانا بارادر. سیناتورلرغەدە دیپوتاتلر قدر یل صاین معاش بیرلەدر. دیپوتاتلر مجلسی توبەنگی پالاتا اسمندە بولسەدە، آنك حکم وقوتی سیناتنقندن آرتغراقدر. بو مجلسلر هر ایکیسی نظام بوینچه تعیین قیلنغان وقتلردە جییلورلر. بوندن باشقه رئیس جمهورنك چاقرووی بوینچەدە جییلورلر. نظاملرنی اوزگەرتو، طوقتاتو یاکه یاگفا بر نظام چغارو خصوصندە کیگاشلرنی هر ایکی پالاتا باشلی آلادر. رئیس جمهور اوزیدە بو خصوصلردە بر کیگاش قوزغاتورغە اختیارلیدر.

پادشاه اورنندە بولغان رئیس جمهورنك ایکی مجلس قبول ایتکان بر نظامنی قبول ایتمسکە اختیاری یوقدر. شولای بولسەدە، بر نظامنی معقول کوروب بترمەسە ایکنچی قات کیگاشکە صالوب قارارغە اختیاری باردر. توب نظاملرنی اوزگەرتو خصوصندە کیگاش قوزغاتو اوچون ایکی پالاتا وکیللرینك مجموعندن مرکب ینە بر زور مجلس یاصالور. بو مجلس (مجلس ملی) و(ناتسیونالنوی صوبرانیه) دییوب آتالور.

فرانسیەدە حکومت اشلرینی قارامق اوچون دخی وزیرلر مجلسی (کابینیت) باردر. پارلامینت مجلسلرندە قرار بیرلگان حکملرنی رئیس جمهور اوشبو وزیرلر مجلسی واسطەسی ایلە اجرا قیلوب فعلیتکە چغارور. وزیرلرنك هر قایوسی اوزلرینك قیلغان اشلرندە خلق قارشنده جوابقه قالورلر. اگردە عیبلی اش قیلسەلر، عیبلی بولورلر. اگردە دیپوتاتلر مجلسی وزیرلرنك اشلرندە بر عیب طابسە، اش سینات مجلسینه حکمگە قویلور. اگردە وزیرلر مجلسینه دیپوتاتلر مجلسی اناب‍ت قیلماغانلغینی آگلاتسە، شول زمان وزیرلرنك هر برسی درجەلرندن توشوب وزیرلر مجلسی آتستافکەگە چقمق لازمدر.

فرانسیەدە گراژدانلرنك حقوق وپراوا حریت وایرکنلکلر خصوصلری آلدغی بابدە یازلدی.

فرانسیەدە حقوق اهالی.

مشهور (١٧٨٩) نچی یلدە واقع بولغان الوغ فتنەدن بیرلی فرانسیه اهالیسنك حقوقلری کوب اوزگارگانی یوقدر.

چونکه شول فتنه صوگندە عمومی کیگاش ایلە اهالی نك حقوقی خصوصندە بر درجه معقول بر نظام توزلوب قالمش ایدی. مذکور نظاملرنك مهملری اوشبو مادەلردن عبارتدر:

١) انسانلر عموماً آزاددرلر، هر برسی بر برسینه مساویدرلر. هیچ کم نظام قارشندە باشقه کشیلرگە قاراغاندە آرتق یاکیم کورلمیدر. عامەگە کوب فائدە قیلو سببلی گنه بعض کشیلر رسمی امتیاز آلا آلورلر.

٢) سیاسی پارتیه وسویوزلرنك هر برسی توبەندە یازلاچق حقوقلرنی قوتلو مقصودی ایلە گنه قورلغان بولمق تییشلیدر:

آ) «حریت» یعنی باشقه کشیگە ضرری تیمەسلك اشلرنك هر برسندە کامل آزادلق.

ب) «ملك» اوز کوچ واجتهادی ایلە طابقان یاکه شول روشچه طابقان کشی طرفندن رضالغی ایلە بیرلگان یامیراث بولوب قالغان ماللرغه مالك بولمق.

ت) «امان» جبر وظلمدن امین بولمق.

٣) نظامدە صانالغان معلوم خصوصلردن باشقه روشچه هیچ کم تفتیش وحبس قیلنماسقه تییشلیدر.

٤) عامەگە ضرری احتمال بولماغان اشلرنك هیچ برسینی نظام منع قیلا آلمیدر.

٥) عیبلر اوچون جزالر ضرورت مقدارنچه غنه تعیین قیلنورغه تییشلیدر. نظامدە یازلغان روشدن باشقه هیچ برکشی تعزیر وجزا قیلنماس.

٦) فکر، دین، اعتقاد وعبادات اشلرندە هرکم آزاددر. تلەسە قایسی دین بوینچه اعتقاد وعمل قیلا آلور. مگر عامەگە ضرری ظاهر کورنگان عمللرگە گنه رخصت بیرلمس.

٧) هرکم اوزینك فکرلرینی باشقه کشیلرگە تلەسەنی روشدە اظهار قیلودە مختاردر. تلەسە، سویلەب تلەسە، یازوب، تلەسە، باصدروب اوز فکرلرینی خلقغه طارانودە هر بر کشی اختیارلیدر. اگردە سوزی ایلە بر کشیگە افترا یاکه آنی تحقیر قیلسە، شول کشی قارشندە عیبلی بولور. اگردە اول کشی بواشنی محکمەگە مرافعه قیلسە، شول وقت نظام بوینچه حکم قیلنور.

٨) کشی اوز مالینه مالك بولمقلغی حق ومقدسدر. هیچ کم باشقه بر کشینك مالینی مشروع سببلردن باشقه اوزینه قاراتا آلماس. بر کشینك ملکی عامه اوچون ضرور بولغان تقدیردەدە تیشلی حقی بیرلمیچە هیچ کوچلەب آلنماس.

٩) عمومی خلقنك حقوقلرینی ظالملرنك ظلمندن صاقلامق اوچون باش محکمه ودیوانلر لازمدر. بو دیوانلر هر برسی بارچه خلقنك راحتی اوچون قورلغان بولمق تیشلیدر.

١٠) نظام خلقنك کوبرەگی تلەگان قاعدەدن عبارتدر.

١١) نظام قارشندە هر کم هر خصوصدە تیگز طوتلمق تیشلیدر.

١٢) هر بر کشی اوزینك استحقاقی مقدارندە دولتنك هر بر تورەلگینه صایلانورغە حقی باردر. استحقاقی بارلغی خلقنك صایلاوی ایلە اظهار قیلنورغە تیشلیدر.

فرانسیەدەنالوك وایمانا ایتوب خزینەگە آقچه جییو وخزینه صوماسینی دولت کیرەکلرینه صرف قیلو خصوصلری ایك اوّل توبەنگی دیپوتاتلر مجلسندە قارالوب قرار بیرلور.

رئیس جمهور (مجلس ملی) ایلە (٧) یلغه صایلانور.

رئیس جمهور بولغان کشی عسکرنی تصرف قیلور، هر ایکی پالاتا مجلسلرینك رضالغی ایلە باشقه مملکتلرگە قارشی صوغش اعلان قیلور، هم صلح قیلشور.

الوغ جزاغه مستحق بولغان کشیلری جزادن عفو قیلمق یاکه کیمتمك حقیدە رئیس جمهورگە مخصوصدر.

تش دوکتوری

ا. م. بورلیاند. بالشوی پرالومنی اورامدە گورزین یورطندە. سرخاولرنی ایرتەگی ساعت اوندن کیچکی ساعت آلتی غه قدر قبول ایتە، یاگا تشلر قویادر.

حریت فرقەسی.

پیتربورغدە بو فرقەنك مجلسلری بر نیچه مرتبه منع قیلنمش ایدی. وکیللری داخلیه وزیری دورنوۋانی کوروب سویلەشکاندن صوك بر ایکی مجلسکە رخصتدە بیرلدی. چونکه وزیر مین بو پارتیەگە هیچ خلاف تو گلمن دیمش. پیتربورغنك

شهر باشلغی اوزی‌ده بو پارتیه‌گه خصوصی فاتیرلرده مجلس یاصارغه رخصت بیرورگه وعده قیلغان ایدی. ایمدی حاضرده خصوصی فاتیرده بولسه‌لرده، اوتوز کشیدن آرتق جیلورغه رخصت قیلمیلر. بوکونلرده (حقوق) فرقه‌سندن‌ده اوشبو حریت فرقه‌سینه بیك کوب چلینلر کوچمشدر. حاضرده بوفرقه‌نك پیتربورغ شهرنده‌گنه‌ده یکرمی مك قدر رسمی اعضاسی بار ایمش. اعضالقغه یازلماغان کشیلردن خیر خواهلرنك هیچ حسابی یوق ایمش. یاوروپاده بوفرقه‌گه اوخشاشلی لیبیرال فرقه‌لر اورتا پارتیه‌لردن حساب قیلنادر. عجیبدرکه بزنك روسیه‌ده بوفرقه حکومت قارشنده‌ده خلق قارشنك‌ده‌همان صول‌طرف فرقه‌لرندن صانالمقده‌در. شول سببدندرکه کوب شهرلرده بوفرقه‌نك چلینلری زندانغه‌ده حبس قیلندیلر.

شهرمزده ۵ نچی مارتده یوسف افندی آقچورا اوغلینك فاتیرینی تنتوب اوزینی حبس قیلدقلرینی ایشدوب فوق العاده محزون اولدق. بوافندینی حبس قیلولری نی اوچون ایکانلگی هنوز معلوم توگلدر. حریت فرقه‌سینك اعضاسندن بولودن‌باشقه‌عیبی بولماسه کیره‌ك.

تورلی شهرلرده اعضالری حبس قیلنو ومجلسلرینه رخصت بیرلمه‌و سببلی بو پارتیه‌نك پیتربورغده توب اداره‌سنده دولت دوماسینه بایکوت یاصاب قاتشماسقه‌ده کیگاش قیلیغان ایکان. لکن باشقه شهرلرده بولغان اداره‌لری بوکا بیك قارشی کیلمشلر. آنلرنك فکرنچه دوماده بوپارتیه‌نك اوستون بولاچغی محقق ایمش.

بیر اشلری وزیری بولوب صوکره وزیرلگینی طاشلاغان مشهور (کوتلیر) ده ایمدی بوپارتیه‌گه چلین بولوب یازلمشدر. پیتربورغده اوشبو حریتچیلر دوماغه مذکور کوتلیر جنابلرینی صایلارغه قرار بیرمشلر. پیتربورغده (۲۱) نچی آپریلده حریت فرقه‌سینك عمومی بر مجلسی بولاچق ایمش بومجلسکه بوتون روسیه‌ده بولغان شعبه‌لرندن وکیللر کیله‌چك‌در.

بوفرقه دولت دوماسینك بولووینی معقول کورسه‌ده ۲۰ نچی فیورال نظامی بوینچه بولاچق دولت شوراسینك نظاملرندن بیك راضی توگل ایمش شویله ایسه‌ده، شوراغه صایلاو اشلرینه قاتشودن، چلینللکه صایلانودن اوزینك چلینلرینی منع قیلمیدر. بوخصوصده توب کومتیتلری ولایتده بولغان اداره‌لرینه تیلیگرام ایله عمومی تعلیمات بیرمشدر. پیتربورغ گازیتلرینك یازولرینه قاراغانده پارتیه‌لر آراسنده ایك طرشی اوشبو حریت فرقه‌سی ایمش. چونکه بوپارتیه کوب ولایتلرده اوزلرینك دوماغه صایلاناچق چلینلرینی تعیین قیلوب قویغان. حال بوکه باشقه پارتیه‌لرنك کوبسی چلین تعیین قیلو خصوصنده همان نزاعده ایمشلر. بوپارتیه باشقه پارتیه‌لرنك مجلسلرینه کروب نطقلر سویله‌ب همان اوزلرینه خیر خواهلرنی آرتدرا بارالر ایمش.

دوما وشورای دولت حقنده.

۲۰ نچی فیورال نظاملرندن صول طرف، پارتیه‌لرنك ممنون بولماغانلقلری بیك معلومدر. اورتا پارتیه صایلاچق حریت فرقه‌سی دوما نظاملرندن دوما بولوب یتکانچی راضی بولوب طورسه‌ده صوکندن اوزگارتوگه ونظاملرینی معقول روشکه کیترورگه طرشمق فکرنده‌در. اما شورای دولت نظاملرندن هیچ راضی توگللر ایمش. ۱۷ نچی اوکتبر اتفاقی اسمنده بولغان پارتیه اوك طرفقه یاقن پارتیه‌لردن صانالادر. ۲۰ نچی فیورال نظاملرندن بوپارتیه‌ده بیك ممنون بولماغان ایمش. بوپارتیه‌نك مؤسسلرندن مشهور شیپوف نك رئیسلگی ایله موسکوده بولغان مجلسلرنده کوب مذاکره ایله ۲۰ نچی فیورال نظاملری شرح وتفصیل قیلنغاچ اعضالر بیك محزون بولمشلر. چونکه آنلرنك فکرنچه مذکور نظام بوینچه خلق ایله پادشاه آراسینه اوّلده‌گی کبی چیناونیکلرنك پرده بولووی بیك احتمال ایمش. حال بوکه پادشاه حضرتلری نظام خصوصلرنده خلق ایله تمام برکیگاشده بولونی تلیدر.

حاضرگی نظامغه قاراغانده دوماده کیگاشلوب معقول کورلگان حکم ونظاملر شورای دولت مجلسنده معقول کورلمیچه پادشاه حضرتلرینه ایرشمه‌و احتمالی بار ایمش. شورای دولت چلینلری ایسه، کوبسی چیناونیکلردن وباشقه‌چه چینلی ودرجه‌لی کشیلردن عبارت بولاچقدر. دوماده معقول کورلمه‌گان اش شورای دولتده معقول کورلمه‌سه، نظامغه‌کره آلمیدر. وبالعکس شورای دولتده معقول کورلگان اش‌ده دوما راضی بولماسه، بالفعل نظام بولا آلمیدر. بوکیلشدن دوما ایله شورای دولت آراسنده نزاع وتعصب باشلانسه، بیك معقول نظاملرده اون اون بیش یل دنیاغه چقمی طورووی بیك احتمالدر. شول سببدن ۱۷ نچی اوکتبر فرقه‌سینك باش اداره‌سی مجلسنده بومسئله دومانك برنچی مجلسلرنده اوك قارالوب اصلاح قیلنمق تییشلی کورلمشدر.

بوفکرلر هر برسی حکومت قارشنده بودرجه رعایه واعتبار قیلنا طورغان اوك طرفقه مائل (۱۷) صفرلی پارتیه‌نك فکرلریدر.

صایلاولر.

قزان ناحیه‌سنك صوقصو ڤولستنك ڤولست وکیللرینی صایلاو ۲۵ نچی فیورالده اجرا قیلندی. وکیللکگه قارا کول امامی جمیل مولّا ایله کییك قریه‌سندن بر صالدات صایلانمشلر. صایلاو مجلسنك کملرنی صایلاو خصوصنك بیك کوب نزاعلر بولمش. طاشصو، سایه، اسه‌ن وبیتامان قریه‌سینك دیساتی دڤورنیلری یولدزنك باش محرری هادی افندی مقصودینی صایلارغه طرشمشلر. لکن آیباش، صوقصو وچرشی قریه‌سنکیلر بوکا بیك قارشی طورمشلر. چونکه هادی افندی صایلانغان تقدیرده آنك پیتربورغه دوماغه چلین بولوب کیتووی‌ده احتمال ایمش. اگرده اول دوماغه چلین بولا قالسه، اصول جدیدکه قول قویوب قایتاچق ایمش. اوچ بیك قارت مولّانك سوزلرینه قاراغانده اصول جدید اسلام دیننه بیك خلاف ایمش.

اوشبو اوچ مولّا مسجدلرده هروقت اصول جدید حقنده بیك تأثیرلی وعظلر قیلالر ایمش. ڤولست وکیللرینی صایلاو خصوصنك‌ده قازان آرتی ملالری وعظ ونصیحت‌دن خالی طورماغانلر ایمش. برنیچه کاندیدات آراسنده هادی افندی گه‌ده آیباشنك مفتاح مولّاغه‌ده شارلر صالنمش. هادی افندینك شاری صایلانورغه یتارلك بولمامشدر. آیباش مولّاسینك اوزینه شار بیگره‌ك آز چقمشدر. حال بوکه آنك پیتربورغه بیك باراسی کیلگان ایدی. مفتاح ملانك صوقصو ڤولستنك‌غی اوچ قارت ملانك نیچه نچیسی ایکان هنوز معلوم توگلدر.

بزنك هادی افندی اوچون بیکار شار صالمشلر. چونکه آنك حاضرده بیر یوزنده تیز بولاچغی معلوم بولماغان، معقوللگی هر پارتیه طرفندن تصدیق ایدلمه‌گان دوماغه چلین بولورلق حالی یوقدر. زیراکه اول بیچاره حاضرده کوکده یولدز عالمنده سرگرداندر. آتناده بر ایکی مرتبه یولدزینی ئه‌یله‌ندرودن باشقه شغلگه شیمدیلك آنك وقتی یوقدر.

آلات ڤولستنك آخوند حسن عطا حضرتنی‌ده قاوال ڤولستنك آخوند صفی الله حضرت مقصودینی‌ده عوام صایلاتمامش. چونکه بو کشیلر اوزلری روسچه یاخشی بله‌لر ایمش اوزی روسچه بلگان کشی پیتربورغده روسچه قول قویوب قایتو احتمالی بار ایمش. حال‌بوکه روسچه بلمه‌گان کشی دوماغه چلین بولو احتمالی یوقدر. روسچه هیچ بلمسه‌ده، آلات ڤولستنك اقدس

نور وحرارت.

اوشبو صوك کونلرده یاز آیلری ییتوب کونلر یلنماغه، قویاش‌ده اوزینك طبیعی بولغان یاقتیلق هم قزولق قوه‌لرینی شدتله بوللامغه باشلامقده‌در. شونك اوچون هر کمنك فکری اوشبو ایکی قوّت‌نك بو عالمده تأثیرندن بحث ایتمکده‌در. بو ایکی قوّت حیوانلرنك هم اوله‌نلرنك ترکلکینه فائده‌لی نرسه‌لر بولدقلرندن بوکونلرده بونلر حقنك بر آز معلومات بیرمك، هم‌ده کتاب طبیعتنك اوّلگی بر صحیفه‌سندن بولسه‌ده، اعتبار یولینی کورسه‌تمك مقصدی ایله „یولدز“ اوقوچیلرینه اوشبو مقاله‌منی تقدیم ایتمکده‌من.

حیوانلرنك هم اوله‌نلرنك ترکلکینه لازم بولغان نرسه‌لرنك بری یاقتیلقدر. چونکه معلومدرکه یاقتیلقده بولماغان اوله‌نلر تییشلی قدر اوسه آلماسلر. یاقتیلقده بولغانلرینك اوسولری‌ده کامل، چه‌چه‌کلری‌ده گوزه‌ل، بیمشلری‌ده طاتلی بولمقده‌در. حتی کوب اوله‌نلر قویاشنك یاقتیسندن فائده‌لانمق اوچون یافراقلرینی وچه‌چه‌کلرینی قویاشقه قاراب مشرقدن مغربکه ئه‌یله‌ندره‌لر. یاقتیلقنك اوله‌نلرگه تأثیری بولغان کبی حیوانلرنك اوسووینه‌ده بیك الوغ تأثیری باردر.

بو حقیقتنی اثبات اوچون هر وقت اوی اچلرنده معیشت ایته طورغان شهرلیلر ایله بوتون کونلرینی صحرالرده اوتکاره طورغان قریه خلق آراسنك‌غی سلامتلك هم توس وچهره جهتندن بولغان آیرمالر کافیدر.

قاراکغی اویلرده ترکلك ایتوچیلرنك اعضالری ضعیف بولغانلغی هر کمگه معلومدر. قاراکغی خسته خانه‌لرده خسته‌لرنك سلامتله‌نمکی بیك مشکل بلکه ممکن‌ده توگلدر. شونك اوچون عوامنك (یاقتی توشمه‌سون) دیبوب خسته یاتا طورغان بولمه‌لرنك ته‌ره‌زه‌لرینی قالون نرسه‌لر ایله قابلامقلری خطا بر فکردر.

هنوز اوسمکده بولغان بالالرنی قاراکغی اویلرده یاکه‌شا گوردلرنی‌ده، هواسی تییشلی قدر صاف بولماغان، هوا ویاقتیلق کرمه‌سلك درجه‌ده ته‌ره‌زه‌لری کچکنه بولغان مکتبلرده اوقوتمق الوغ برخطالقدر: یوزلری صارغایور، اعضالری ضعیفله‌نور. حالبوکه تییشلیچه تربیه‌سینه دقت ایتلمه‌گان قریه بالالری، تله‌گانچه یاقتیلقده صاف هواده یوردکلرندن توسلری گوزه‌ل، سگگرلری قوّتلی، اعضالرینك سلامتلگی تمام یرنده بولادر. خاتون قزلر کوبره‌ك طومالانوب قویاشنك یاقتیلغندن تییشلی قدر فائده‌لانمه‌دقلرندن طبیعی توسلری یوغالادر، قانلری آزایادر، تورلی خسته‌لکلرگه دوچار بولالر. بونك برنچی چاره‌سی‌ده، آچیق وصاف هواده ریاضات بدنیه اجراء ایتمکدر. کورمك اوچون یاقتیلق البته لازمدر. بواورنده یاقتیلقنك کوزگه تأثیرینی اثبات اوچون عجائب خلقتدن کوز به‌به‌کی (حدقه) مسئله‌سنی عرض ایته‌مز، تاکه مقصود بولغان نتیجه اوزاوزندن حاصل بولسون. کوزده کوز به‌به‌گی دیبوب آتالا طورغان بر تیشك باردرکه یاقتیلق آز بولغانده ممکن‌قدر زورایادر. یاقتیلق قوّتلی بولغانده تییشلی قدردن آرتغینی کرتمس اوچون کچره‌یه‌در؛ گویاکه کوز به‌به‌گی کورمك اوچون لازم بولغان یاقتیلقنی اولچی طورغان بر میزاندر. برکشی، کوزینی اوزاق وقت واق نرسه‌لرنی آیرور اوچون شغللندرسه، خصوصا یاقتیلق‌ده آز بولسه، کوزی ضعیفله‌نه‌در. یاکه باشقه تورلی کوز خسته‌لکلرینه دوچار بولادر.

اگر یاقتیلق قویاش وقار یاقتیلقلری کبی قوّتلی بولسه، کوزنی چاغلدرادر، تورلی خسته‌لکلرگه حتی صوقرلقغه‌ده گرفتار ایته‌در. شونك اوچون بعض کشیلر یاز کونلرنده زه‌نگه‌ر کوزلکلر کییوب کوزلرینی صاقلیلر.

اوله‌نلرنك یافراق وچه‌چه‌کلرینك تورلی توسلرده بولولرنك‌ده قویاش نورینك دخلی بیك قوّتلیدر. انساننك طامر سگگرلری نفوغه‌ده قویاش یاقتیلغینك فائده‌سی بیك کوبدر.

حرارت (اسسیلك) نك‌ده حیوانات هم اوله‌نلرنك حیاتینه الوغ تأثیری باردر. حرارتنك منبعی ایسه‌گنه قویاشدر. بیرتوگه‌ره‌ك هم قویاشقه قارشی طورشی بر آز که‌کری بولغانلقدن قزولغی هر یرده بردرجه‌ده توگلدر: خط استوانك یاندرورلق قزولغندن قطبلرنگ زمهریرینه قدر اوزگه‌رمکده‌در. قزولقنگ بو قدر اوزگه‌رووندن حیوانات هم اوله‌نلرده‌ده اورنلرینه گوره بیك الوغ اوزگه‌لك حاصل بولمقده‌در. قطبلرنگ ایگ یراق یرلرینه قدر باروچیلر اول یرلرده حیوانات واوله‌نلردن براثر گورمه‌مکده‌درلر. بونلرنك سوزلرینه قناعت ایتمه‌وچیلر بولنور ایسه‌ده بو حقیقت صووق وقتلرده بییك طاولرده صووقدن اولوچیلر هم اوله‌نلرنك قورومقلری ایله ثابتدر.

حیوانلرده‌غی قزولق، صولو آلغانده کره طورغان هوانك مولد الحموضة آچتقی و(کیسلورود) اسملی کیسه‌گینك قاراقانده‌غی کومر وصوذاتی ایله اوپکه‌ده برله‌شووندن حاصل بولادر.

بو حال یانا طورغان اوطوننك کومری ایله هوانك مولدالحموضه‌سینك برله‌شووندن قزولق حاصل بولووی کبیدر. بناء علیه اوله‌نلر ایله حیوانلرنك صولو آلولری بر برینه بیك اوخشاشلیدر.

حرارت حیوانیه‌نك صولودن بولغانلغی اوچون صولونك کوبلگینه یا آزلغینه قاراب قزولق‌ده اوزگه‌ره‌در. قوشلرنك ته‌نلری بیك قزو بولوب ییلان، باقا وباشقه یرده شووب یوری طورغان حشرات وزواحف حیوانلرنك ته‌ن قزولقلرینك آزلغی صولاولرنده تفاوت بارلغندندر. آدمنك ته‌ن قزولغی (۳۷) گرادس درجه‌سنده‌در. قوشلرنقی ایسه بوندن آرتق وییلانلرنقی کیمره‌کدر. بوقزولق یل فصللرینك طبیعتینه‌کوره یاکه آدمنك به‌شینه قاراب اوزگه‌رسه‌ده، تفاوتی بیك آزدر. بالغز بعض بر خسته‌لکلرده‌گنه طبیعی درجه‌سندن آرتا یاکیمیدر. آدمنك کیره‌ك قطبلرده کیره‌ك خط استواده بیك قوتلی صووق وقزولقلرغه توزوب اعضاسنك‌غی قزولقنی اوزگه‌رتمه‌وی عجیب بر حکمت آلهیه‌در. بونك سببی، آدمنك اوزینی طوکدرغان صووقغه موافق روشده ته‌ننك دائما برتورلی قزولق تحصیل ایتوویدر. آدم اوزینك قزولغنی هوانك طبیعتینه‌کوره تله‌گانچه اوزگه‌رته آلادر. یون کییملر کیمك، اویلرنی یلتمق هم مایلی ذات، طاتلی طعاملر کبی قزولقنی آرتدروچی نرسه‌لر ایله صووقلقنك تأثیرندن صاقلانووی معلوممزدر. آدم صووقغه طوکا باشلاسه، درحال گیمناستیك کبی حرکات ریاضیه ایله حرکتله‌نوب یاکه کییم کییوب، یلی اویگه کروب یلنورغه طرشمق تییشلیدر. یوقسه تورلی آورولرغه دوچار بولو احتمالی باردر.

اوشبونك کبی اوزاق وقت قویاشده طورلسه باورو کوز آوروارلری هم بیزگه‌ك وهوا صوغو کبی خسته‌لکلرگه‌ده گرفتار بولووی احتمالدر.

جیمنون.

موللا صایلانمش. اگرده دوماغه چلین بولسه، اصول جدیدنی بترو حقنده بیك طرشوب باغاچق ایمش. ایشته حالمز شوندن عبارتدر.

اشلر بو روشچه کیتسه، دوماده مسلماندن چلینلر بیك کوب بولسه کیره‌ك.

نورالله حبیبی

چیت مملکت خبرلری.

ترکیه.

ترکیه‌ده بغداد ایله نجف شهری آراسینه تیمر یول صالورغه فرض قیلنا ایمش.

حضرت علی رضی‌الله عنه‌نك قبری نجف‌ده بولووی گمان قیلنادر. شول سببدن شیعیلر قارشنده بوشهر بیك مقدس بر زیارتگاه صانالادر. هر کون بونده‌غی زیارتلرگه دفن قیلنمق اوچون ایراندن میتلر کیترله‌در.

حج تیمر یولی.

حج تیمر یولی بیك آشغچلق ایله اشله‌نه‌در. حاضرده (٧٥٠) چاقرم قدرسی اشله‌نوب بتمشدر.

اوشبو (١٣٢٤) سنه‌نك حجینه بارورغه شام طرفلری اوچون مدینهٔ منوّره‌گه قدر تیمر یول اولگرو احتمال ایمش.

بو یول‌نك عربستان خلقینه‌ده ترکیه حکومتینه‌ده بیك کوب فائده‌سی بولاچقدر. چونکه اوشبو یول سایه‌سنده اعراب آراسینه مدنیت‌ده کره‌چکدر. عربستانده اشله‌نگانماللر بو یول آرقلی ترکیه اچینه ویاڤروپاغه یوللانوب کاسب خلقلر کوب فائده ایته‌چکلردر.

عربستان طاولرنده‌غی ییر خزینه‌لری اشله‌نوب ترکیه حکومتیده کوب استفاده ایته‌چکدر.

نیچه یللردن بیرلی حاجیلرغه سویس کانالندن اوزو حجنك ارکانی کبی لازم کورلمکده ایدی. بونك اوچون هر حاجی آنگلیه وفرانسیه کامپانیه‌لرینه نی‌قدر آقچه بیرمکده ایدیلر.

اگرده بغداد یولندن بر بوتاق چغارلوب بویولغه قوشلسه، عربستان حقیقة اهل اسلامنك مرکزی بولاچقدر. اول تقدیرده هندستان وایران مسلمانلری‌ده حجگه بصره قولتغینه کیلوب آندن تیمر یول ایله کیلورلر. اگرده ارضروم‌غه ترکیه اچندن‌ده روسیه طرفندن‌ده تیمر یوللر اشله‌نسه، قزاندن مکه مکرمه‌گه قدر متصلا تیمر یول ایله یکرمی کونده باروب ییتو ممکن اولاچقدر.

دیگز دولقنی.

مشرق دیگزنده فرانسیه تصرفنده تایتی جزیره‌سنده (پاپیتی) اسملی شهر دیگز طولقنی ایله خراب بولمش. ییل وداول شول قدر قوّتلی بولغان‌که بعض طولقنلر طوغزار سارژین کوته‌رلوب شهر اوستینه آقغانلر. مذکور جزیره تیره‌سنده واق آتاولر آوللری ایله صو آستنده قالغانلر. اوشبو آتاولرده جمعا اون ملك قدر کشی هلاك بولغان ایمش.

زلزله.

امیریکاده کولومبیه مملکتنده بیك قاتی بر زلزله ییر تتره‌و بولغان.

توکیرریس اسملی شهرده ییر اوستی کینه‌ت کینه‌ت (١٢) مرتبه سلکنگان. اوشبو زلزله سببلی ایکی ملك قدر کشی هلاك بولغان ایمش دیلر.

❧ آمیریکاده آنگلیه تصرفنده آنتیل‌دیگزنك (یامایکا) اسملی بر جزیره‌ده عجیب بر تورلی موك اوسه‌در. بو موك‌نك اوسه‌کلگی اوچون گویا صوده هواده کیره‌ك توکلدر. نی‌قدر قرتلسه‌ده اوسودن طوقتامیدر. هواسز صاوتقه صالوب قویلسه‌ده اسه‌در نی قدر واقلانسه‌ده هر بر طوزانی‌ده دائما اوسوب زورایوب طورمقده‌در. اوتقه یاندروب کول ایتمیچی طوروب بو نبات هیچ اوسودن طوقتامیدر. شول سببدن بو اوله‌ننی اول جزیره‌نك خلقی (نبات‌حیات) دیبوب آتیلر ایمش. علم نباتات علماسینه بو اوله‌ن بویللرده‌غنه معلوم بولمشدر.

مملکت خبرلری.

عسکری وزیر اسمینه ٧ نچی مارتده بیرلگان الوغ فرمان بوینچه بوندن صوگره جه‌یه‌ولی وطوپلی عسکرلرنك خدمتلری اوچ یلغه، باشقه قورالی عسکرلرنکی دورت یلغه قسقارتلاچقدر.

❧ پیتربورغده (لیکا اوبرازوڤانیه) اسملی جمعیت علمیه‌نك مباشر اعضالغینه حاضرگه قدر (٧٠،٠٠٠) ملك کشی یازلمش.

❧ پیتربورغ وموسکوڤاده‌غی س. دیموکرادلرده ایمدی حاضر دوماغه چلینلر صایلاوغه قاتشمقچی بولالر ایمش.

❧ موسکوڤا ولایتنده کوب ڤولستلرده وکیللککه حریت اهالی فرقه‌سینك چلینلری صایلانغان ایمش.

❧ وزیرلر مجلسی ایسکی فکرلی پارتیه‌لر طرفندن گراف ڤیتتی خلافینه وعموما یهودیلر ضررینه باصدروب طاراتلغان کاغدلرنی یازو‌چیلرنی‌ده طاراتوچیلرنی‌ده حکمگه طارتورغه بویورمشدر. حال بوکه بو کاغدلر هر برسی سینزور رخصتی ایله وپولیسه مأمورلرینك یاردمی ایله وجودکه کیلمشلردر. دیمك ایمدی حاضر قارا گروهلرغه‌ده تله‌گانچه اش قیلورغه حریت بیرلمیه‌چك.

❧ پیتربورغدن تیلیگراف ایتلووینه قاراغانده وزیرلر مجلسنده روسیه‌ده خلقنی عموما اوقتو مسئله‌سی قارالمشدر. بونی فعلیتکه چغارمق اوچون هر یلده (١٤٥) میلیون صوم آقچه لازم بولاچق ایمش. معلم بولغان کشیلرگه اقل آیده اوتوز صوم معاشلق بیرله‌چکدر. مکتب اشلرینی تیکشروده جماعتکه کامل اختیار بیرله‌چکدر. روس بولماغان خلقلرنك خصوصی مکتبلرنده هر طرفنك اوزنده غالب بولغان تل ایله اوقوتلورغه رخصت بیرله‌چکدر. لکن خصوصی مکتب آچاچق کشینك روسچه بلودن امتحان بیرمکلگی لازم بولاچقدر.

❧ گیرمانیه بانکیرلرندن میندیلسون روسیه‌گه تکرار بورچ بیره‌چك ایمش دیگان خبرلر بوشقه چقدیلر. چونکه اول تکرار بیره‌چك توگل ایمش. بلکه اوّل بیرگان بورچینك توله‌ر وقتینی ینه بر آز کیچکتره‌چك ایمش.

ایسرك خولیگانلر.

شهرمزده‌تونه‌ده طالاولر کوب بولغانی همان کوریله وایشتله ایدی. ایمدی حاضرده کوندزده طالاولر وقیناولر بولغالی ایمش.

کوبدن توگل برکون کوندز ساعت ٢ده علیم جان عصمتوللین اسملی کشیدن کیفلی اوچ خولیگان بر آز آقچه صورامشلر. علیم جان بیرمه‌مش. شونك اوچون آنی آورغه صابشورلق درجه‌ده‌ایتوب قینامشلر. بیچاره‌یوزلری قان ایله بویالمش اولدیغی حالده ایزلوب یورتینه قایتمشدر.

عجبا! کوندز پولیسه‌لر قایده بولدی‌ایکان؟ کیچ وتونه پولیسه حریت شخصیه قاعده‌سی بوینچه کشیلرنی حبس‌که آلو وتنتو ایله مشغول بولغانلردر دیور ایدك. کوندزنی اشلری بولدی ایکان؟

اسلام عالمندن.

پولشه مسلمانلری.

روسلرنك «پولشه» و «لیتڤا» وترکلرنك‌عمومیتله «لهستان» دیدکلری مملکت‌یاڤروپای‌روسی‌نك غرب طرفنده سکز اون ولایتدن مرکب بر ییردر. لهستان دولتینك انقراضندن صوگره بو ییرلر پروسیه آفستریه وروسیه آره‌لرنده تقسیم اولونوب کوب ییری روسیه‌گه قالمشدر. اون بیشنچی عصرنك آخرلرنده ضعیفله‌نمگه باشلامش لیتڤا کنازلگی پروسیه‌گه قارشو مملکتلرینی صاقلاودن عاجز قالدیقلرندن اولوقتلرده قوتلی اولان قریم‌خانلغندن یاردم استه‌مگه‌باشلامش‌در.

زایساندن مکتوب.

کوبدن بیرو انتظار ایله‌مکده اولدقمز یولدز جریده‌سنی کورمه‌که بختیار اولوب وآزاد جریده‌سی‌نك اعلاننی کورب شادمان اولدق. بو نه‌سعادت؟ بو نقدر بختیارلق، قوزی کورپیش‌له بوزجکت قصه‌لرینی اوقوب عمر ضایع ایده‌ن یاشلریمز بر بریله کوروشدکده ترجمانی اوغانسزدر، قزان مخبری نه یازا، نورده نی سوزلر بار؟ الفت بو پوچطه‌ده کلمادیمو؟ نیچون کلمادی‌ایکان؟ یولدزنك صوگغی نومرینی اوقودگمی؟ دیدکلرینی ایشدوب، مطبوعات زمانه اهلنی نه یولده تربیه ئه‌یله‌دکنی کوروب حیران اولمامق قابل دگلدر. بیچاره اولاد ترك محبوس قوش کبی بر حالده قالمش ایمش. آق صاقاللی‌قارتلریمز، صبی‌لق‌دن شمدی چقمش یاش یکتلرمز، اگر بر پوچطه‌ده گازیته‌لر اولماسه، غایتده صبرسزلق‌له انتظار ایله‌مکده‌درلر. گازیته‌لر آلندقده بازارلرده بر نیچه آدم جمع اوله‌رق گازیته خبرلرینی استماغه کلوب اوقویانلری اخلاص‌له دکلاماقده‌درلر. بو کبی حاللر بزلر اوچون‌خیرلی فاللردر. یاشاسون‌مطبوعات، یاشاسون‌حریت، یاشاسون‌گازیته‌اوقوچیلر.

وطنمز اولان روسیه‌ده، بزم اهل آراسنده برینکی اش میدانه چقسه بزم خلق ایکی فرقه‌یه بولنوب آرالرینه اختلاف دوشه‌در، بو اختلافلر فقط اختلاف حالنده قالمایوب پك تیز عداوت حالینه کیله‌در، اختلافلر اولا علما آراسنده ظهور ایدوب پك تیز عوام آراسنده میدان آلادر، بو حال‌نك ایکی سببی واردر، بری علمالریمزنك اوز رأی‌لرینی اوز مدعی‌لرینی علی العمیا اجرایه سعی ایدوب بو خصوصده عوامی تحریك ایلامالریدر. ایکنچی‌سی پك اسکی زماندن بیرو افکار عوام، ثمرهٔ اختلاف اولان اش‌لر برلان زهرلندوکندن‌علما آراسنده اولان اشلره عوامنك مداخله‌یه مائل اولدقیدر، اختلاف دیبلان مهلك عادت، بزم رامزده بلای مبرم حکمنی آلمشدر، عمومه، جماعهٔ دائر هر نه اش اولسه اولسون اختلاف سز، نزاع سز، عداوت‌سز حصوله کلمیور. اصو، قدیم اصول جدید دیبلان نزاع لفظی علما، للبه آراسنده سرمایهٔ عداوت اولدوقدن باشقه جاهل عوامه هم سرایت‌ایدوب جهلهٔ عوام اصواجلید کشی‌نی آزدرا دیوب ایته‌لر دیو آقروب باغردیلر، بو وقتلرده حریات‌لربعه مانیفیست‌مالیسی اعلان ایدلدکدن بیرلی حریات مطالعسنی دورلوچه چاپنار‌گه کرشدیلر. عادتلری‌ازوه عوام دخی «خریت‌اصلو بودا» دن اورو صقفائده بولماسه بزگه‌فایده بولور میکان دیوسویشه باشلادیلر.

بزم عوام خلقی پك فنا تربیه‌لش بلکه برده تربیه‌لنمامش خلق‌در، عجب آنلا معرفتسزلکنی، ادراك سزلکنی بلمازلر، اشکا قاشورلر، غوغا، نزاعه میدان ویرورلر، علمالرمزله طلبه‌لریمز فکرلرنجه اختلاف قیلسونلر، بش کامه‌دن ایکسنی توغرو یازمقدن عاجز عوام جهله‌سی، آنلرنك سوزینه نیچون قاتشا، علمایه دائر اختلاف‌لرده آنلر نیچون چیتطورمیلر؟ علم، مکتب، مدرسه، فن پروغرام خصوص‌لرنده آنلرنك میدانغه کرمه‌گه حقلی یوقدر. بزم خلق‌نك حرکتی عجایباتدن معوددر، اوزنك تربیه کورمامشسن، فن کورمشسن، پروغرام نه ایله اصلاح نه‌ایله اوله‌چاقنه ادراك ایته‌مزنك ایشه قارشمه. عوام‌نك عادتی کثر اوز حضرتندن بر سوزی ایشتوب اگر اول سوزی قبول قیلسه موندان صوك هیچ کمنك سوزنی ایشتماز، بزنك حضرت‌موندای دیوب ایتدی آندایون علم کشی قایده دیور، ایشتدوکی سوزینك خلافنده اولانلری حقارتدن اویالماز. بزم آرامزده نزاع‌نك، سوزنك کوبلکی علماایل‌طلبه آراسنده حل قیلونه‌چق اشکه عوام‌نك کرشماکی‌در، حاضرده جریده‌لرده، کوب یرلرده عوامنك طلبه‌یه مخالف‌اولوب بالکل عداوت بسله دوکلری کورلور، بو نصل اشدر؟ بو کبی اشلره مطلق نهایت‌ویرلالی مدرسه‌نك‌اصول‌تدریس‌توغروسنده اصلاعوام قاتشماسون، درست اوّلده طلبه‌لر حضرتلرنك سوزندن چقه‌زلر حضرت نه دیسه قبول ایده‌رلر چقارمازلر ایدی، اول زمان باشقه برزمان ایدی، هرکون هر ساعت زمانه احوالی تبدل ایده‌یور، طلبه‌لرنك اصولی اصلاح استه‌یور، بوحال‌لردن اوتری طلبه‌لرده حرکت کورلمکده‌در، عوام قرداشلر! طلبه‌لرنك حالنی براز فکر، براز ملاحظه قیلوب کورنکز، کاه‌لوم سزنك بکندوکنکز طلبه‌لرنك بورونغی حالنه، طلبه ملا بولمق نیتیله مدرسه‌ده ساچی‌نه‌آق کرکانچی بر پوچماقده یاتور، مدرسه‌دن چقدوقدن صگره بر محله‌یه امام اولورسه فبها ونعمت، اگر امامة میسر اولمازسه آنك قولندن نه کلور ایدی؟ آغر یوموش‌لره کرشه آلماز، تجارة حالنی بلماز، قول‌ده سرمایه هم استعدادده یوق، معیشت حالندن بتون بتونه محروم، صوری قوّرت اولوب، طمع‌دن باشقه کسبه استعدادی یوق اولور ایدی، مدرسه‌ده یوز شاکرد اولسه ١٠ ی ملا بولسه ٩٠ ی کاسب بولماق اقتضا ایدر. بویله ایسه طلبه‌یه علوم دینیه‌دن ماعدا امور دنیاویه‌دن، احوال معاشدن تربیه ویرمالی، بو شدتلری، بو ضرورتلری، بو محنت‌لری وبومشقتلری طلبه‌لر یوکلایبولر، شونك اوچون بو آخر سنه‌لرده، ساکت وصامت طلبه دیللندیلر حرکته کلدیلر، حقوق شرعیه‌لرینی طلب قیلدیلر، طلب قیلماقغه حق‌لری وار، طلبه پك کوب وقت صبر قیلدیلر. صبرنك هم نهایتی اولماقی طبیعیدر، نیچون طلب قیلماسونلر، آنلرده انسان‌درلر حقوق انسانیه‌دن محروم بولماق استامیورلر، مدرسه‌دن عالم معیشته چقدقلری وقت علم معاش‌دن، علم دنیادن بلماك استیلر. قرداشلر! کوزیکزی آچوب باقمالیسز اوچ دورت سنه گورودسکوی اوچیلیشه‌لرده اوقوب چققان وطنداشلریمز روس یاشلری، هر تورلی خدمتلره صلاحیته کسب ایدوب چقوب آیلق ٢٥-٣٠ صوم معاش‌له هر اورونلره مقبول اولماق استعدادینی قازانیورلر، اما بزم مدرسه‌لرده اون سنه عمری کچوران طلبه دنیایه نه استعداده چقیور؟ حال حاضرده طلبه‌یه خائن نظریله قارامق‌ده اولان تجار عوام ملا اشکه یارامی، ملانی نیچوك اشکه قوشاسون دیوخدمتلرینه قبول ایده‌میورلر دگلمی؟ باقگز افندی‌لر طلبه نیچون حرکته کلدی؟ طلبه‌نك حرکته کلدکیچون سز نا راضی اولماگز، بلکه طلبه‌لرنك محتاج‌لرینی تسهیله یاردم قیلوگز. زیراکه‌ایلروده ملته خادم اوله‌چق‌لر طلبه‌لردر. ملتنك قوهٔ معنویه‌سی طلبه‌لردر. ملتنك ترقیسی اوچون کوبره‌ك کروب قلم-علم مجاهده‌سنی ایدوچی طلبه‌لردر. آچلق، یوقلق شدتینه تحمل ایدوب، کرلی، مرطوب، هواسز، صووق، تربیه‌سز، مدرسه‌لرده یاش عمرلرنی، پارلاق ذهن‌لرینی زهرله‌یه، زهرله‌یه علم طلبنده اولان طلبه‌لردر.

علی الخصوص لیتۋا کنازلرندن مشهور (ۋیتولد) بر وقتلر قریم خانلغی ایله اتفاق دخی ایدب قریملیلردن کوب آتلی عسکر چاقرمشدر. بو عسکرلرگه بیك کوب حقوقلر، امتیازلر وییرلر ویرونی وعد ایدب لیتۋا قزلرینی آلماغه‌دخی مساعده ایتمشدر. ایشته بومسلمان عسکرلرینك کوبسی کیری مملکتلرینه قایتمش ایسه‌لرده، قالغانلری لیتۋا قزلرینی آلوب آنده وطن طوتوب قالمشلردر. بناءً علیه مسلمانلرنك لیتۋاغه کیلولری اون آلتنچی عصرلرده اولوب اولوقتلرده بیك کوب ایدی ایسه‌لرده ترکیه‌گه هجرت ایتدیکلرندن بوکونك مجموعسی (۳۰) مکدن زیاده توگلدر. بونلر ۋیلنا، غرودنو، کوۋنا وعلی‌الخصوص مینسك غوبیرنالرینه طارالمشلردر. کسب وهنرلری ایگونچیلك اولوب فقط کوبیسی مأمور وچیناونیکدرلر. آوللرده‌معیشت ایدنلری بیك فقیر اولوب تجارت وسودا ایدنلر هیچ یوقدر. عادت ولسانلری اوّللرده ترکی اولمش ایسه‌ده، صکره‌لری پولا کچه‌گه وروسیه‌نك استیلاسی بعدنده روسچه‌غه اوشمشدر. همه‌سی مسلمان ایسه‌لرده، دیانتلری بیك ضعیفدر. قریه خلقی نادانلقدن وشهر خلقی کچوکلکدن روس مکتبلرنك روس تربیه‌سی کوروسببلی دین اسلامنی یخشی اوگره‌توچیلر اولمادیغندن کرك یاش یکتلر وکرك قزلر آره‌سنك خرستیان دیننه چغو بیك کوبدر. مسلمانلقلری آتاوبابادن کوریلوب وایشدیلوب بلنمش برعادت قبیلندندر. عبادتلری ذکر، تسبیحدن وقرآن اوقودن عبارتدر. ترکیچه بیلمه دیکلرندن بونلر ایچون تورکی کتابلرنك هیچ برفائده‌سی یوقدر. بو ییرلرده میسیونیرلر هیچ یوقدر. چونکه لیتۋا وپولشه‌نك باشقه خلقی بیك مدنی واوتکوندر. میسیونیرلرگه بونده‌ایش کورو آغردر. میسیونیرلر اولسه بو بیچاره‌لر

بو حرمتلی ذاتلرنك بو کبی دینی علمی ثباتلری یچون قولدن تلدن کیلدوکی قدر یاردم قیلوب، بونلره ابراز تشکر ئه‌یله‌مك بورچمز ایکان، بزم عوام صنفمز بو قدر معصوم فرقه‌یه عداوت بسلاب بو قدر مرحمتسزچه تعدی وظلم قیلدقلری بوندن آری تحمل ایدوله‌چك اشلردن دگلدر. مدرسه‌لر طلبه‌نك مسکنی، مأوی‌سیدر. هر فرقه اوز مسکننده راحت اوچون حرکتی قباحت دگلدر. بزم خلق عجایب انسانلردر. اگر بیش اون صوم پولی بولسه اوزینی «پاتینتاۋینتی» آدم عدایده‌ر، اوزنی آرتق عوام خلقدن چقغانغه حساب ایته باشلار. برخیراش قیلسه اول اشکه صاحب بولمق استه‌ر، اول اشنك اوز رأیندن، اوز مرادندن غیری وجهله اولماسینه راضی اولماز. سن بر مسلمان‌سن ملت‌دینه خیرات ئه‌یله‌دوك اجرنی جناب‌الله ویرۋر، اما قیلدوقك خیراتکه آرتق‌سن صاحب دگل‌سن، اول اش ملتنك اولور. باقالوم غیری ملتکه، یاۋروپاده حتی‌که روسیه‌ده اونیۋیرسیتیتلره یاروم میلیون حتی بر میلیون خیرات ایتنلر اونیور نیچون آنلر صاحب اولمق استه‌مزلر. هر ملت‌ده مکتب‌لرنك قانونی اوصناوی اولور، بزم اصول مدارس، ومکاتب‌لریمز بر اساسه مبنی اولمادقی سببندن بو کبی تأسف‌لی حاللرنك ظهورینه میدان ویرولیور. بوکبی‌حاللره‌نتیجه ویرلمالی بوندن صوك مطلقا مدرسه‌لریمزی بر نیچه صنفه آیرمالی هر صنفه آیروچه پروگرام وقانون ترتیب ایدلمه‌لی اول وقت اول قانون خارجنده هیچ‌کم حرکت ایته‌مز. مدرسه‌لرنك طلبه‌لرنك حالی نظام تحتنه آلنور. مدرسه‌لر، طلبه‌لر جهلهٔ عوامنك هجوم وتعدیسندن‌امین اولورلر.

و. انوری.

کوزلرینی آچوب بلکه قرغزلر کبی اویغانورلر ایدی. بوندن بیك کوب یللر مقدم لامینسکی اسمنده بر آدم ترکیه‌ده تحصیل ایدب قایتوب اسلامیتنك احیاسنه خیلی غیرت ایدب برنچه یللر اماملق دخی ایتمشدر. اوزلرینك معیشتلرینك آغیرلغندن ویاشلرینك دیندن چغوب خراب بولولرندن قورقوب هریل ۲۰ـ۳۰ عائله ترکیه‌گه هجرت ایتمکده‌در. بو بیچاره‌لرنك قزان مسلمانلری حقنده‌گی معلوماتلری بیك آز وفکرلری بیك ناچاردر. روس کتابلرنده بز قزان مسلمانلری «تاتارلر» دیه بیك فنا وعادتا قیرغیز قبیله‌سی کبی کوچمه ووحشی بر خلق ایتوب کورسه تیلدیکندن بوطرف مسلمانلری آره‌سینه کیلونی هیچ اویلامامشلر وبزدن هیچ برشی امید ایتمه‌مشلردر. حمد اولسون بو یللرده حسین بیکبوف کبی بعض اصحاب‌همیت پولشه‌گه کیدب بعض یاشلرمزنك همیتله آنده‌غی اسلاملر ایله مناسبت حاصل ایدیلدی وبالالرینه اعمال‌دینیه وبر آزتل اوگره‌تلیب نیگزقورولدی ایسه‌ده، لکن بونلرنی آغارتمق ایچون ینه‌بیك کوب یللرلازم وبیك کوب‌طروشمق کیره‌کدر. حاضرده (۷۵ـ۱۰۰) قدر مسلمان پالاق بالالری روسیه‌نك اچنده درلو شهرلرده مسلمانلر آره‌سنه‌طارالمشلردر. بونلرنك‌تحصیل‌وتربیه‌لرینی اهل حمیت اولان بایلرمزدر عهده ایتمشلردر. بو گوزل وایزگو برایشدر. بو آدملردن جناب الله راضی‌اولسون. مأمولدرکه مدرسه‌لرده تحصیل ایدن بو پالاك شاکردلرینك مستعدلری مملکتلرینه قایتوب هر بری برآولده امام بولورلر. وبعضیلری معلم‌ده بولورلر. بو وجهله دین اسلام نشر واحیا ایدلور. بن اوزطرفمدن علاو شونیده دیرمکه: باشلانمش بو امر خیرنی یارتی یولده طاشلاماشقه تییشلیدر. ایر هم قز بالالرنی دهازیاده جلب ایدوب اهل همت بایلرمزنك ید تربیه‌لرینه تودیع ایتمگه طروشمق لازمدر. چوق شکر بایلرمز یوق توگلدر. همده اسلام جمعیت خیریه‌لرینك بو ایشلر ایچون غیرت ایتمه‌سی لازمدر. هر جمعیت خیریه مصرفلرینی تولەب ۵ ـ ۱۰ بالا تربیه ایدب اوقوتسه، بو ایشگه جدا طروشولدیغی معلم اولور ایدی. کذلك یالگز بونك ایله اکتفا ایتمه‌یوب هربر پالاك آوللرینه بش اون یلغه قدر مناسب برمعاش ایله معلملر کوندرمه‌لیدر. چونکه روسیه‌گه کلنلرینك کوبیسینك روسیه‌ده قالمق احتماللری واردر. بناً علیه کلنلرنك فائده‌سی یالگز اوزلری‌ایچون اولوب آنده‌غی وطنداشلری ایچون کوب خیری اولماز. شونك ایچون هر حالده معلم ومعلمه‌لر کوندرمك تییشلیدر. فقط حاضرده جمعیت خیریه‌لرمزنك قوه مالیه‌لری آز وناقص اولدیغندن بو ایشلر اولسه اصحاب خیر وحمیتنك اتفاق ومعاونتیله اوله بیله‌جکندن بو همت آنلردن انتظار اولونور.

ع. کرم.

مذکور پولاك مسلمانلر ایله قزانیلر آراسنده مناسبتنك حاصل بولووینه سلیمان عیدی ایله معلملرمزدن حسین ابوذرف جنابلرینك همت وغیرتلری‌ده کوب سبب بولمشدر.

اداره‌گه خطلر.

آزیه طرفندن.

الاصلاح طرفندن آزاد جریده‌سینك ۶ نچی نومره‌سنده شاگردلره خطابا یازلمش مقاله‌نی اوقوب بیك شاد اولدم. هر ملتنك ترقیسی شاگردلرینك ترقیسینه باغلیدر. چونکه هر ملتنك شاگردلری شول ملتنك بتا کچیلری اولاچقلردر. اگر بتا کچینك کوزی صوقر اولسه البته توغری یولغه کونو لمیه‌چکدر بتا کچی توغری یوله کونلمدکده آگا یابشقان آدمنگده توغری یوله کونلمیه‌چگی طبیعیدر. شونك اوچون شاگردلرنك یخشی تربیه کورمسی بیك اهمیتلی بر اشدر. بو وقتده قدری ملتمز تأسفلی بر حالتده بولندی ملتمزنك ملیتی یوغالا یازدی. هیچ شبهه‌سز ملتمزنك بو حالته کلمسی بتا کچی اولان امام ومدرسلرمزنك تدبیرسزلگندن نشئت ایتدی. طلبه افندیلر، بن‌سزنك بارچه افکارنگزه اشتراك ایده‌من لکن اشتراك ایتمه‌کم شاگرد اولدقمدن دگلدر. بن بوسنه شاگردلك عالمندن چقدم، بر مهم موقعده امام ومدرس اولدم. مدرسه‌مده وار. مدرسه‌مك آز چوق شاگردلرمده وار. ئه‌یتدکگز سوزلر بگاده تیه‌در. لکن سوزلرگز بارچه‌سی حقدر انکاره مجالم یوقدر اوزمنك شخصیمه تیسه‌ده، ملت‌فائده‌سی اوچون اولدیغندن قارشو کلمیه وجدانم صغدرمیدر: سزلر ایکی جهتدن ظلم ایرشدکنی کوسترمشسز. برسی اوقاف ناظرلرینك عدالتسزلگی، ایکنچیسی مدرسلرمزنك استبدادلری بنم فکرمچه ظلم ایرشه تورغان جهت بو ایکی جهت اولدیغی کبی ینه اوچونچی جهتده‌واردر. اول‌جهت (دوخاونای‌صوبرانیه‌مز) در. بن بوسنه امام اولمق مناسبتیله امتحانه واردم صوبرانیه‌مزده نه‌لر اولدقنی کوزم ایله کوردم. امید بافلارلق نرسه یوق ایدکینی یقینا بلدم حاضرگا شول قدر ایله اکتفاً ایلدم. کله‌چك مقاله‌مده انشاءالله کوردکم شیلری برەم برەم بیان ایدرم.

امضا خفی.

پیتر پاۋلدن.

اون‌بدنچی اوکته‌بر مانیفستندن‌صوك غیر ملتلر نیشر اختلاللر چیقاروب حریت وحقوق آلو یولنه بیك کوب‌قانلر توکسه‌لرده، مسلمانلر همیشه یرواشلقدن آیرلمادیلر. صوردقلرینی هب ابرا صداقت ضمنندە تواضع دائره‌سنده صوردیلر اوزلری حکومتکه اشاندقلری کبی حکومتده‌زگه اشانا بزنی یاراتا دیب طوردیلر. پتربورغدا مسلمان وکیللرینه رسما امنیت ایدلمدیکی وحکومتنك مسلمانلرغه رخصت ویرمدیکی خبری بتون روسیه‌گه یاشن‌کبی تیزلك ایله‌ایلدقده بو خبرگه حیران بولدیلر. اشانورغه‌د اشاناسقه‌ده بلمه‌دیلر. اضطرابقه توشدیلر. صوکره غیر رسمی اجتماعلر یاصاغان وقتده وکیلرنی منع وحبس ایتمگانلری اوچونده تشکر ایدب فواندیلر. بزم مسلمانلر آزغه قناعت قیلو، کوب شکر ایدوچان‌ونعمت قدرین بیلوچان برخلق بولووی توبانده یازیله‌چق سطرلردن‌معلوم بولسه کیره‌ك. روسیه‌نك باشقه قالالرده بولغان کبی پترپاولده هم شهر دوماسه مسلمانلردن اعضا فقط بیشنچی اولوش اید: مسلماندن آچق بش غلاسنی بار ایدی. وبدن توگل مسلمانلر عریضه بیردیلر: مسلمانلر ایله روسلر بردای بولسون: غلاصنیلرنك نفی روسدن نصفی اهل اسلامدن بولسون دیب حاضرده پادشاه حضرتلرینك رخصتی بوینچه‌پتر پاول مسلمانلرندن ینه دورت غلاسنی آرتدیله‌چق: بیش‌یرینه طوقز مسلمان غلاسنی بولاچق‌پادشاه حضرتلرینك بوعدالتلری معلوم ایدلگا قالامزده الك معتبر قارت محمدجان حاجی دولت‌گیلدیف جنابلری بر جمعه کون رسمی صورتده پادشاه حضرتلرینك سلامت وسعادتلرینه دلر قیلوردی. دعا کندی مسجدننك اولوب دعوتلیدن: گاصوداستۋیننی بانك‌نك اوپراۋله‌یوشچی؛ ایکنچی چاستنك پریستافی؛ گارادسکوی لاۋا خدمتن موقت کوروچی ۋانساۋیچ وژاندارما دعا وقتنده حاضر بولندیلر صوکره دعا قیلغاننی بیلدروب پادشاهغه عرض تشکر تلغرامی ویردیلر. وللاکثر حکم الکل قاعده‌سنه بناءً قیلغانك حاجیلردن مرکب بر هیئت استیپنوی گنیرال گوبیرناطور صوخوتین جنابلرینه بر آدریس تقدیم ایتمك ایچون اومسك شهرینه کیتدیلر.

هیئت اعضالری: رئیس هیئت ۋانساۋیچ؛ محمدجان حاجی دولت‌گیلدییف؛ محمد جان حاجی شافییف؛ حمزه حاجی تومینف؛ حمزه تیریغولف؛ احمدجان حاجی وهاپوف، یوسف عثمانف، نیاز محمد سلیمانوف.

یولدز.

بو مسئله حقنده اداره‌مزگه بر ایکی خط کیله‌ش ایدی. قزلیار (پیترپاول) اهالیسی بو خصوصده بیك ممنون اولدقلری مأمورلرنك هرخصوصده‌عدالتینه‌مسلم‌بولدقلری کورینه‌در. پادشاه حضرتلرنده عدالت فکری کامل ایسه‌ده، مأمورلرنك حرکتنك کوب اشلرده کیه‌چیلکلر بولمقلغی هر وقت احتمالدر.

مسلمانلردن گلاسنیلرنك کیم بولوب کیلووی هربرسی مأمورلرنك تدبیر وکیگاشی ایله‌بولغان اشلردر. بومسئله کوبدن قوزغاتورغه تییشلی مسئله ایدی. بو خصوصده برنچیلکنی پیترپاول مسلمانلری قازاندیلر. ایمدی باشقه شهر حقنده‌ده بو طارلقلر شاید بترلور. خیر دنیانی بلۋرحال یوق. دومابیك ضعیف بولوب طوسه، ضعیف قوملرنك اشی‌همان‌ضعیف بولور.

آزادغه جواب.

یولدزنك باشقه گازیتلر ایله نزاع قیلشورغه هیچ نیتی یوقدر. چونکه بو حالگه اوقوچیلرنك بیك کیفلری کیته‌در. آندن باشقه‌ده‌بزنك خلق آراسنك‌اتفاقسزلق بیته‌رلکدر. ایمدی‌جریده‌لرده، بربرسی ایله نزاعلاشه باشلاسه‌لر، اختلاف‌بزده تمام مودا بولوب کیته‌ر. لکن برجریده اوچ مرتبه سوز تییرسه، یولدزده اوزینك تلسز توگللگینی آڭلاتاچقدر. آزاد چغا باشلاوندن بیرلی یولدز حقنده اوچ مرتبه یازدی.

ایمدی ۱۲ نچی نومرنده قطب ومؤذن دیبه‌رەك یولدز ایله مخبرجریده‌لرینه‌اشاره قیلمقچی بولغان. ملا مؤذنی ایله نیچك بولسه‌ده کیلشور. اما یولدز اوز حصه‌سینه توشکان قدرسینه‌جوابنی اوزی بیره‌چکدر. آزاد گازیتینی یازدروچی ملا، اوزی یازغان بر سوزنده کنایه ایله «یولدز گازیتی بهاسینی‌برده توشرمی. خلقنك آقچه‌سینی کوبره‌ك جیماقچی‌بولا طورغاندر» دیدر. حال‌بوکه شول نومرده آزادنك بهاسی بیش تیینگه کوته‌رلمشدر. اوّلك برتیین‌یارمدن‌صاتلمقك ایدی. صوکره ایکی تیین اولدی. شول روشچه نومر صاین یارتی‌تیین کوته‌رله کوته‌رله ایمدی بیش تیینگه ییتدی. یولدزغه تییووی بهاسینی کوته‌رو اوچون برصلتاو بولمق‌کیره‌ك. یولدزنك بهاسی بیك تدبیر ایله تعیین قیلنمشدر. وقتی ییتمس بورون توشرلمش.

یولدز بهانی آرزان قیلوب باشقه گازیتلرنی اعتباردن توشرمك نیتی‌ایله تأسیس قیلنمامشدر. همده‌ممکن اولدیغی قدر دائم اولمق فکرنده‌در. هرکون چغاچقمن دیوب باشده معلوم قیلماسه‌ده، وقتی ییتکاچ یولدزنك آتناده ایکی‌اوچ مرتبه چغو احتمالی‌ده یوق توگلدر. آزاد یازوچینك بو مقالهٔ مخصوصه‌سندن درجهٔ ادبیه‌سی‌ده بیك آچق ظاهر بولادر.

فوکسف اورامنك، چورنیشوف فابریکاسینه قارشی اسماعیل محمودف یورتنده اوطن صاتولادر: ۱) سوخاروی نارات اوطنی ایلتووی بله‌ن‌ساژینی ۵ صوم‌دن، ۲) چرشی اوطنی ۴ صوم ۵۰ تیین‌دن، یارطی ساژن‌لاب‌ده بیرلور. قاین واوساق اوطنلری بیك آرزان بها ایلان صاتولادر.

Лито-Типографія И. Н. Харитонова. Казань, Пассажъ
Редакторъ-издатель Ахмедъ-Гадій Низамовичъ Максудовъ.